

Det tyske Socialdemokratis seneste Udvikling.

Socialpolitisk Studie.

Af **George V. Manicus.**

(Sluttet.)

IV.

(Socialdemokratiets Væsen og Betydning. Hvilke Farer det rummer i sin Udviklingsform. Dr. Bambergers Foredrag. Socialdemokratiets virksomme Bekæmpelse. Lærlingevæsenet, Fagdomstole, Arbejderkamre. Den religiøs-sædelige Paavirkning. Den orienterende Fremstillings Nytte. Slutning.)

Hvad er Socialdemokratiet? er et Spørgsmaal, der i en Række af Aar idelig er blevet fremsat og ofte besvaret paa højst forskjellig Maade. Partistandpunktet har øjensynlig bidraget til modstaaende Opfattelser af dets Væsen som af dets Betydning. Det national-liberale Parti i Tyskland betegner samme som et Parti uden praktiske Formaal, som et Sensations- og Revolutionsparti. Det formener, at de Fordringer, der formuleres i Parti-programmerne saavel som Slutningsformaalet: Folkestaten med alle dens utopiske Atributer, kun ere en Madding, beregnet for den kritikløse Mængde, en ydre Dekoration, der skal omgive Sagen med en vis Nimbus. Der er i Virkeligheden ikke Tale om at gjøre Propaganda for nogen Idé; det Hele drejer sig om at holde Agitationen vedlige,

at tilvejebringe den størst mulige Stridsmagt og at lade Masserne afgive et passende Relief for Førernes Ærgjerrighed og Fordel.

Helt forskjelligt lyder Dommen fra et mere objektivt, videnskabeligt Standpunkt, saaledes som den er kommen til Orde i en af Tysklands mest ansete Journaler, «Augsburger Allgemeine Zeitung», hvis orienterende Fremstillinger af nye Fremtoninger paa det sociale og videnskabelige Gebet nyde en ikke ringe Grad af Anseelse. Efter dens Formening er Socialdemokratiet mere end et politisk Parti, det er en social-politisk og samtidig en social-filosofisk Retning. Dets Væsen bestaar i en Nægtelse af al Avtoritet og i en Forkastelse af Alt, hvad som overleveret i Anskuelse, Skik og Brug eller som Udtryk af det historisk Skabte gjør Krav paa Indflydelse paa de menneskelige Forhold. Det vindicerer derfor enhver Enkelt af den levende Slægt den uindskrænkede Ret, at virke hen til en Afskaffelse af al Avtoritet og for en Omdannelse af alle bestaaende statslige og selskabelige Institutioner, medens det samtidig kun hos Flertallet af den eksisterende Slægt sætter og anerkjender Begrebet om en i det selv hvilende Ret.

Efter en tredje videnskabelig Definition (Dr. Wyneken: «Die weltgeschichtliche Bedeutung des modernen Socialismus», Gotha 1876) er Socialdemokratiet det Organ, som har bragt den moderne vage Kosmopolitisme i mere bestemte Baner, hin Kosmopolitisme, der er et Udtryk for den Bevidsthed eller den ubestemte Følelse, at Menneskeheden udgjør en eneste, ligeartet skabloneret, ensleddet Organisme.

Rigtigst turde imidlertid vel den Opfattelse være, der henstiller Socialdemokratiet som et ægtefødt Tidens

Barn, som en logisk Konsekvens af det moderne Livs forskellige Partier paa det økonomiske, sociale, videnskabelige, religiøse og politiske Gebet. Naar kirkelige Partier fortabe sig i den mest vidtgaaende Formalisme, naar der opstilles Dogmer, der forlange Ufejlbarhed for menneskelige Væsener og Læresætninger, naar Guddommen rives ned i Partistridigheden og behandles ikke synderlig bedre end en Fetisch; naar der af Gejstlige fremsættes Interpretationer, der faar enhver normal organiseret Tænker til at spørge sig, om han sover eller er vaagen; naar religiøst og politisk Hykleri gaa sammen Haand i Haand; naar politiske Partier udelukkende forfølge en enkelt Stands Interesser og i deres Higen efter at komme til Magten i hele Aarrækker slaa en Streg over Lovgivningsvirksomheden; naar de gaa til saadanne Yderligheder, at de underordne Landets Forsvar og Sikkerhed deres Partiinteresse; naar andre Partier lefle for Masserne og bi-bringe Almuen den Ide, at der udelukkende hos den findes Samfundets gode Kjerne og bevægende Kræfter; naar i den videnskabelige Verden alt Traditionelt og Helligt spottes, og en nedbrydende, ophidsende Virksomhed paa det sociale og religiøse Gebet vinder Sympathi i store Kredse; naar den liberale Økonomisme ikke vil yde nogen Bistand til de af Kapitalmagten nedtrykte ubemidlede Klasser og overlade Alt til den naturlige Selvregulering, og naar de højere og bemidlede Samfundslag sammen med en Korrupsion, der ikke sjældent gjør sig til af at fremtræde utilsløret, hengive sig til en næsten utrolig, for al rolig Overvejelse blottet Svindel paa det økonomiske Gebet, kan man da undres over, at der er opstaaet et Parti, der har samlet alle disse vore Dages Fremtoninger i sig, der slaa en Streg over Reli-

gionen, Patriotismen og Privatejendommen, der virkelig vil gøre Masserne til Herre over Samfundet og der ogsaa for sin Lære kræver Ufejlbarhed?

Socialdemokratiet er i Virkeligheden et ægte Tidens Barn, et Spejlbillede for Partiernes Udskejelser, og som saadant har det sin delvise Berettigelse og vil maaske, naar det engang har udspillet sin Rolle, have virket advarende og gavnlig for det Samfund, det vil kuldkaste. Førend dette imidlertid sker, danner det i Samfundslivet en Faktor, der saa meget mindre kan overses, som dets Tilvæxt øjensyntig ikke har naaet sit Højdepunkt endnu. Om det Tidspunkt, i hvilket dets Opløsning kan anses for rimeligt, kan der for Tiden neppe have nogen For-
mening.

Man har kaldt «Internationale» en Bastard af den franske Socialisme. Den tyske Socialisme, i alt Fald i dens mere oprindelige Former, kan med ligesaa megen Ret kaldes et Sideskud til den. Alle den moderne Socialismes Former ere undfangne af det sociale Spørgsmaal; de ville sikkert staa og falde med samme. Men med Afslutningen af det sociale Spørgsmaal, saaledes som det fremtræder i Arbejderspørgsmaalet, Kooperationsvæsenet, Kvindesagen, Massernes Oplysning og Undervisningsspørgsmaalet, Sundhedsplejen, den politiske Økonomis og den sociale Lovgivnings Grundlag etc. har det utvivlsomt gode Stunder. Man maa erindre, at det sociale Problem er opstaaet for den lavere store Samfundsklasses Vedkommende derved, at det 19de Aarhundredes Kulturfolk for Lønarbejdernes økonomiske, moralske og sociale Forhold have stillet sig højere Formaal, at de ere blevne mere humane, og at i vor Tids Folkemoral Forhold og Tilstande ere blevne utaalelige og reformfordrende,

som man tidligere, skjønt de utvivlsomt vare langt slettere, ikke betragtede som noget Onde. Det sociale Spørgsmaals Fremkomst og dets Maal, at tilvejebringe ogsaa for den store Masse en Kulturexistens, er derfor ikke noget Tegn paa et Tilbageskridt, men paa en stor og glædelig Fremgang. Men dets Løsning kan hverken ske ved et Universalmiddel eller i Løbet af nogen kort Tid. Ej heller ville mere eller mindre gode Lønforhold have afgjørende Indflydelse derpaa. I et af de nyere tyske Skrifter over den moderne Socialisme, der har vundet megen Anerkjendelse og er udkommet i flere Oplag, nemlig det af Dr. Gustav Schönberg, Professor i Tübingen, forfattede Skrift: «Die sittlich religiöse Bedeutung der socialen Frage» (Stuttgart 1876) udtaler Forfatteren sig om dette Spørgsmaals Løsning og om Socialdemokratiets Stilling til samme bl. A. paa følgende Maade: «Vi kunne ikke vente nogen absolut Løsning, ingen Helbredelse ved et mirakuløst Tryllemiddel. Vi have herved at gjøre med Mennesker og med Forhold, afhængige af Mennesker, og ligesaa lidt som vi kunne skaffe Ondskaben, Nederdrægtigheden, Uforstanden, umoralske Forhold og Forbrydelser ud af Verden, ligesaa lidt kunne vi, til Trods for de bedste Læger og Sanitetsindretninger, forhindre, at Mennesker dø i deres Livs Blomstringstid, ligesaa lidt ere vi i Stand til absolut at afskaffe Proletariatet og andre sociale og økonomiske Onder. Nationerne kunne ikke i en socialistisk Idealstat naa det Maal, at Enhver kommer til at føre i moralsk, økonomisk og social Henseende et Kulturliv. Proletariatet og de andre økonomiske og moralske lidet heldige Forhold hos Lønarbejderne afhænge ikke alene af de økonomiske Institutioner, men betinges ogsaa af den menneskelige Natur, som vi ikke kunne forandre. Der vil

altid gives Mennesker, der avle Børn, som de ikke kunne brødføde og opdrage; der vil altid gives Mennesker, der handle umoralsk og egoistisk, eller som ere røde for Arbejdet, dovne, og i deres Husholdningsanliggender handle ubetænksomt og letsindigt. Derfor vil der stedse existere Fattige og Proletarer lige saavel som umoralske Tilstande. Men vi kunne ubetinget bortrydde en stor Del af disse Onder, vi kunne virkeliggjøre og gennemføre for en stedse større Brøkdal af Folket Kulturopgaven; vi kunne i ethvert Tilfælde skaffe de lidet heldige Forhold af Vejen, der kun ere en Følge af en uhensigtsmæssig Lovgivning, af en utilstrækkelig Forvaltning, af de økonomiske Institutioners mangelfulde Organisation. Vi kunne — og dette er et Maal, der kan naas og som bør være vort Maal — tilvejebringe en Tilstand af Statsvæsenet og Folkeøkonomien, under hvilken Enhver under den velsignelsesrige Indflydelse af de offentlige Dannelsesanstalter, af de økonomiske og Statens Institutioner, den fornuftige og moralske Optræden af Samfundet samt ved egen Flid, Kraft, Økonomi og Moralitet kan opnaa et virkeligt Kulturliv og stige op ad de enkelte Trin, der i den økonomiske og sociale Klasseordning føre op til en højere Stilling. Vi kunne bane Vejen for Tilvejebringelsen af saadanne økonomiske Tilstande, at de lidet gunstige Vilkaar, forsaavidt de endnu maatte være tilstede hos de lavere Klasser af Folket, selv ere hidførte af disse Klasser og af dem selv ved egen Kraftanstrængelse kunne skydes til Side. Dette er en stor og en vanskelig Opgave, maaske den største og vanskeligste, som Folkene nogensinde have sat sig. Vejen til dette Maal er lang og møjsommelig, og vi ville ikke kunne vandre hen ad den uden af og til at tage fejl. Arbejdernes Selvhjælp er

ikke tilstrækkelig til at naa dette Maal, skjønt den er absolut uundværlig dertil. Samfundets Medhjælp, den frivillig humane, sædelige Virksomhed af de dannede og bemidlede Klasser, samt en afpasset Statshjælp maa assistere derved. Kun naar disse Faktorer virke i Forening, ville vi kunne naa den Tid, hvor vi ikke mere opleve at se det Skuespil, at den socialdemokratiske Bevægelse, der med dets over alle Grænser gaaende, ufornuftige Fordringer truer det menneskelige Kulturlivs og den menneskelige Kulturudviklings sikre Fundamenter, som ikke fremmer men besværliggjør en Forbedring af Tilstandene, stedse drager større og større Arbejdermasser til sig.»

Under Opfattelsen af, at det højere Samfundsideal, Kulturfolkene have sat sig, og som hos de lavere Klasser er kommen til Bevidsthed, vil kræve saare lang Tid for kun tilnærmelsesvis at blive naaet, samt under den Erkjendelse, at Masserne neppe ville have den Taalmodighed, der kræves for at nøjes med den langsomme Fremgang, en lang Række af Hjælpemidler vil kunne tilvejebringe i store Træk, men ofte ikke synderlig mærkelig for den Enkelte, fremtræder af sig selv Spørgsmaalet om, hvilken Fare Socialdemokratiet som foregjøgler Masserne, at det kan løse Problemet med ét Slag og for hver Enkelt at kunne tilvejebringe en meget følelig Forbedring i økonomisk, moralsk og social Henseende, rummer for det bestaaende Samfund, og med hvilke Midler det hensigtsmæssigst kan bekæmpes eller blive stækket.

Det er med Hensyn til dette Spørgsmaal klart, at det under kritiske Forhold, saasom en Krig med tvivlsomt eller uheldigt Udfald, maa vække Bekymring i Tyskland, at der eksisterer et Parti, der pønser paa at drage Nytte

af en derved fremstaaet national Kalamitet, at der allerede nu findes en halv Million Mænd, for største Delen i den kraftigste Alder, der i en fuldstændig Kuldkastelse af den bestaaende Samfundsorden øjne den eneste Udsigt til at naa en menneskeværdig Tilværelse. Men selv om det ikke kommer til slige Yderligheder, bærer det socialdemokratiske Parti andre Farer for Statslivet i sit Skjød. En af det nationalliberale Partis mest bekjendte Førere, Dr. Bamberger, udtalte sig om disse Farer paa det Møde, «Rigsforeningen» holdt i Dresden den 20de Febr. 1877. I det Foredrag, han under stærkt Bifald holdt for en stor Forsamling i Sachsens Hovedstad over det politiske Livs nyeste Fremtoninger, bemærkede han, efter nærmere at have karakteriseret Fremskridtspartiet og de Ultramontanes Formaal, om det tyske Socialdemokrati bl. A. Følgende: «Sachsen har altid været Valpladsen for de europæiske Armeer. De, der hige efter Samfundets Nydannelse, have nu ogsaa kaaret det til deres Tumbleplads, og det maa kæmpe med os mod Socialdemokraterne, da det ikke kan være skjult, at der fra Socialismen til Kommunismen kun er ét Skridt. Alligevel maa vi ikke overvurdere Faren. Først og fremmest maa vi betænke, at der maa tilskrives den overhaandtagende Luxus og de industrielle Foretagenders Overmod en ikke ringe Del af Skylden for dets Fremstaaen og Tilvæxt. Dernæst maa vi betænke, at Historien ingensinde har kjendt nogen Stat, i hvilken saadanne Lyksaligmagere have skabt noget Stabilt; de kunne kun virke negativt. En socialistisk Revolution er mulig, men den kan kun blive en rask forbigaaende Periode, ligesom Gracherners Opstand, Bondekrigene, den franske Revolution, Pariser-Kommunen. Men Faren er dog altid stor nok endnu, og den maa for Tiden nærmest

søges i den Kjendsgjerning, at den socialdemokratiske Agitation forgifter vort nationale Hjertes og Sindets Liv, at Ophidselsen til Had opfylder Luften med uheldsvangre Miasmer. Allerede dette er en national Ulykke. Hertil kommer som et andet væsentligt Punkt, at Socialdemokratiet indvirker paa den skadeligste Maade paa vort nationale Arbejde. Arbejdernes Ophidselse er i første Række Skyld i, at det gaar tilbage med vore industrielle Ydelser og med vor Produktion. De under Krigen tilstrømmende Kunder have vi mistet igjen paa Grund af vore Arbejders middelmaadige, sjuskede Præstationer. Vi tabte vore Kunder, ikke fordi vi manglede Beskyttelses-toldbestemmelser, der kun yderligere vilde have fremmet Sjuketheden, men fordi Udlandet præsterede bedre Arbejde til lige Pris. Desværre bidroge ogsaa hertil Gründ-ungernes Udvæxter. Aktieformen er ikke Industriens naturlige Form, den tør kun benyttes, naar den Enkeltes Kraft ikke strækker til. Kun det enkelte Hoveds Ansvar, Chefens aandelige Konnex med sine Arbejdere, skaber gedigent Arbejde. Indblanding af Personer, der træde tilbage, naar de have tilfredsstillet deres Egoisme, og Ansættelsen af ikke interesserede Embedsmænd, ere dets Død. Alt dette kjender man allerede, og derfor ville de nu optrædende slette Tider ogsaa føre til Forbedring af Tilstandene. Men Socialismen skjuler endnu en tredje Fare i sig, nemlig en Fare for vor Friheds Udvikling. Skulde en Opstand blive mulig, vilde en saadan blive Liberalismens Død. Overalt turde da sikkert Reaktionen træde frem; Trone og Alter vilde drage Fordel deraf paa den borgerlige Liberalismes Bekostning. Vi have set af de sidste franske Valg, at det ultramontane Parti kun er et ringe i Frankrig. Hvorledes blev dette da alligevel

saa mægtigt, at det kunde faa sat den berygtede Undervisningslov igjennem. Deri var Pariser-Kommunen Skyld. Af de myrdede Biskoppers Blod fremgik der en rig Velsignelse for de Ultramontane. Hvorfor optraadte ved en saadan vidt rækkende Fare, hidført ved Socialismen, de Nationalliberale imod de forelagte Strafparagrafer? (Der sigtes herved til forskjellige Tillægsbestemmelser til Straffeloven, forelagte ifjor i den tyske Rigsdag, sigtende hen til at lægge Baand paa Socialdemokratiets Agitation, men forkastede af den lovgivende Forsamlings, væsenlig af det liberale Parti og Fremskridtspartiet dannede Majoritet). Fordi det syntes os, at Tankens Frihed truedes ved disse Straffeparagrafer, og fordi vi ikke vilde lade denne blive blandet og rammet sammen med den tøylesløse Handling. Vi forkastede Paragrafen, fordi den var affattet saaledes, at den ogsaa ved en kommende aandelig Nat kunde indsnævre den frie Tanke og Dom. Dommerens Sværd bør kun træffe Handlingen, men saa maa det ogsaa træffe skaanselsløst. Man har ved denne Lejlighed vist hen til, at der hos os ikke hersker den Respekt for Politibetjenten, som i England for Konstablen. Hvem der har opholdt sig der, véd, at disse ere meget høflige, saa længe som der ikke ydes Modstand, men at de ogsaa i modsat Tilfælde hugge rask og drøjt løs paa den eller de Gjenstridige. Hos os faar man rigtignok ofte grove Svar paa høflige Spørgsmaal — ikke i Sachsen, thi dette er jo Høflighedens Land — men naar man har en god Samvittighed, kan man ogsaa uden lang Betænkning hugge løs paa Agitatorerne. Man har vist dette ved Urolighederne, foranledigede af Arbejderne ved St. Gotthardt-Bjerget. Avtoriteterne lode skyde paa Urostifterne, thi de havde ikke nogen Selvbebrejdelse, gaaende ud paa, at

de vilde indskrænke Friheden. Man maa altid spørge sig selv, om der ikke ligger en egen Fejl til Grund for Forholdene, og i Virkeligheden fremgaar det ogsaa af en Undersøgelse i saa Henseende, at Mellemlasserne stille sig ofte altfor sorgløse og milde lige overfor Socialismen. Dertil kommer endnu, at Socialdemokrater og Ultramontane rigtignok desavouere hinanden med hyklerisk Mine, men alligevel, naar det er belejligt, særlig naar det kan komme til at gaa ud over de Nationalliberale, gaa Haand i Haand med hinanden. Til dem have endnu i den allerseneste Tid Agrarierne sluttet sig, der fremtræde som den fevdale Tids sprængte Rester, og som desværre kun altfor ofte anse Grundejendommen og den faste Ejendom som staaende i Modsætning til Handel og Industri. Det Sørgeligste af, hvad der imidlertid har udviklet sig af de skildrede Forhold og Tilstande, er Denunciationsvæsenet og Skandalesygen. Ligesom der efter Kommunens Nederlag indkom 40,000 Denunciationer, saa vrimler det nu ogsaa hos os i alle Retninger af gjensidige Anklager og Beskyldninger. Denunciation er bleven en indbringende Forretning, og med Løgn og Bagtalelse gjøres der glimrende Affairer. Der er opstaaet en literær Gründerkaste, der er i høj Grad foragtelig. Der er dannet en skændig Erhvervs-gren, der truer med at forgifte Alt. Den Enkelte, der angribes, er værgeløs, thi søger han at føre et Modbevis, tager Skandalen først rigtig sin Begyndelse, og tilsidst indtræder der Udmattelse hos den Hidsede og Forfulgte. Derfor maa der paa dette Omraade tilvejebringes en Koalition af alle Anstændige og Velsindede, for at den Tid en Gang kan ophøre, i hvilken man holder Enhver for en Gavtyv, indtil han har legitimeret sig for alle Skurke, der svøbe sig i Dyds-kappen.»

Der ere imidlertid endnu andre Farer end de paa-pegede og af Dr. Bamberger fremhævede, der fremgaa af Socialdemokratiets Virksomhed, og dertil høre den sædelige Korruption, den religiøse Dekadence samt det Tryk, som ene Tanken om dets mulige Sejr medfører. Som paavist ere Socialdemokratiets Ideer om Familiebaandet og Ægteskabet af saare tvivlsom Natur, og der kan paa-vises ikke faa Exempler, der konstatere disse Ideers praktiske Indflydelse i de Kredse, der forberede sig til at gennemføre Verdensfrelsen. Det sejrrige Socialdemokrati fortrænger derhos Kristendommen og al guddommelig Avtoritet. Bebel har selv karakteriseret Følgerne af Kristendommens Diskreditering, naar han i den tyske Rigsdag (17de Juni 1872) bemærkede: «Er først den himmelske Avtoritet undergravet, saa ophører naturligvis ogsaa snart den jordiske Avtoritet, og Følgen deraf vil være, at Republikanismen, Socialismen og Atheismen, resp. paa det politiske, økonomiske og det religiøse Omraade, ville komme til at udfolde deres fulde Virksomhed». At derhos Tanken om, at Ledelsen af Samfundet en Gang kunde falde i Hænderne paa halvdannede eller overfladisk dannede Individuer, der vedkjende sig Grundsætninger og Formaal som det tyske Socialdemokrati, kan virke deprimerende, vil ogsaa kunne forstaas selv i saadanne Lande, hvor Socialisternes Stilling, Fremgang og Handlinger ikke have kunnet fremkalde til sine Tider en saadan Panik som i Tyskland eller Frankrig, naar der erindres, hvilket Sindets Tryk der kan fremgaa af den i adskillige af disse Lande fremtrædende Mulighed, at de radikale politiske Partier med deres ofte kvalificeret Agtelse manglende Førere og deres for næsten alle højere Samfundsopgaver fremmede og utilgængelige Tilhængere, om ogsaa kun forbigaaende,

kunde bemægtige sig Styrelsen. Det tyske Socialdemokrati gjør sig vel særlig til af at ville hædre Kunst og Videnskab og at ville indrømme disse en fremragende Plads i Fremtidens Kulturstat, men det har hidtil i Gjerningen vist ringe Tilbøjelighed til at fremme eller anerkjende disse, medmindre de virkede destruerende paa den nuværende Samfundsorden. Hvorledes de særlig skulde kunne blomstre i et i alt Væsenligt kommunistisk Samfund som det, der stræbes hen til, henstaar ogsaa som en Gaade.

De Farer, Socialismen saaledes utvivlsomt indeslutter allerede i dens Udviklingsformer, ere i forskjellig Retning af saa indgribende Natur, at man vil kunne forstaa, at der fra mange Sider arbejdes hen til at afværge og neutralisere dem. Det er allerede i et tidligere Afsnit blevet bemærket, at den preussiske Regering gjentagne Gange har taget sin Tilflugt til forskjellige Præventivforholdsregler. Saaledes blev den almindelige tyske Arbejderforening lukket i Aaret 1874. Men denne Forholdsregel var uden Nytte, thi der dannede sig øjeblikkelig en stor Mængde socialistiske Vælgerforeninger, der ifølge Forfatningen ikke kunde opløses, og i hvilke de samme Taler bleve holdte, som man tidligere havde hørt i Arbejderforeningens Lokaler. Der blev anlagt en Række Processer, saavel i Preussen som i Sachsen mod Førerne og mod Pressen, uden at de Straffe, der idømtes, synes at have bevirket nogen kjendelig Moderation i Organernes Udtalelser eller Ledernes Expektioner*). Der blev

*) Fra 1863—1877 ialt 2843 Processer, deraf 2065 i Preussen og 418 i Sachsen. Tiltalen var begrundet i: Højforrædteri, 5, Maje-stætsfornærmelse, 193, Fornærmelser mod Fyrst Bismark, 211, Ophidselse, 328, Forhaanelser mod bestaaende Statsinstitutioner

endvidere, som der siges efter Fyrst Bismarks Ønske, fremlagt i Rigsdagen til Vedtagelse nogle Tillægsbestemmelser til Straffeloven, egnede til bedre at kunne ramme Socialisterne: men det liberale Parti vilde forblive sine Principer tro og forkastede dem. Der har endelig været Tale om at indskrænke den almindelige Valglov, særlig med Hensyn til Aldersgrænsen, men en saadan Grundlovsforandring vilde sandsynligvis ogsaa blive tilbagevist af Rigsdagens Majoritet. Dette vilde saa meget mere ske, som det nationalliberale Parti er af den Anskuelse, at der i en nær Fremtid ikke kan være nogensomhelst Fare for, at Socialdemokratiet ved Hjælp af den almindelige Valglov fik Majoritet i Tysklands lovgivende Forsamling. Efter en Vælgerstatistik, udarbejdet efter det statistiske Bureaus Meddelelser om Lønarbejdernes Antal, fremgaar det nemlig, at den samlede Masse af de mandlige Arbejdtagere kun udgjør 53,5 Procent af alle mandlige Individuer, der ere i Selvvirksomhed. Hertil kommer endnu, at Arbejderbefolkningen ikke er fordelt ligelig i Valgekredsene, men at den er stærkt sammentrængt i enkelte tæt befolkede Fabrikegne og allerede af den Grund vedbliver at være i født Minoritet i de øvrige Dele af Landet og i den langt overvejende Del af Valgekredsene. Har det nationalliberale Parti end Ret i denne Beregning, saa synes det dog at kunne forregne sig, naar det ikke lægger tilstrækkelig Vægt paa den mulige Sammenslutning af

samt Gudsbespottelse, 298, Fornærmelser mod Embedsmænd, 619, Modstand mod Statsmagten, 277, samt Overtrædelse af Foreningslovene, 909. I omtrent 400 Processer paafulgte der Frikjendelse. I de andre paakjendte cirka 2300 Processer idømtes der i det Hele 70,486 Dage Fængselsstraf samt Pengebøder til Beløb af omtrent 35,000 Kroner, medens Procesomkostningerne og Underholdet i Varetægtsarresten krævede et lignende Beløb.

forskjellige Partier i Rigsdagen, i hvilken forskjellige af de Forfattere, der i den seneste Tid have offentliggjort Afhandlinger og Skrifter over det tyske Socialdemokrati, øjne en ikke ringe Fare, der allerede kunde blive følelig i en ikke fjern Fremtid.

En større Modvægt mod Socialdemokratiets Fremgang end den, der kunde tilvejebringes ved Præventivforholdsregler og nye Straffebestemmelser, ligger, som der skjønnes, i dets eget Skjød. Den fremtræder nærmest i den socialistiske Presses altfor hæftige Angreb mod Religionen og Patriotismen samt i Førernes Maade at optræde paa. Spliden mellem Fraktionerne, de hæftige og voldsomme Optrin, det ofte og endnu for nylig er kommet til, og de Insinuationer, der endnu den Dag idag fremkomme i den socialistiske Presse mod forskjellige af Agitatorerne, have deres Oprindelse heri. Den nationale og patriotiske Følelse, der særlig som Følge af Preussens sidste Krige har gjenstrømmet Befolkningen, er, som Erfaringen har vist, ofte i høj Grad bleven saaret ved de nationale Dekompositionsforsøg, udførte særlig af den mellemtyske socialistiske Presse, og der har undertiden vist sig en saa hæftig Opposition mod den fulgte Fremgangsmaade, at en Sprængning af den møjsommelig tilvejebragte Fusion ikke hører til Usandsynlighederne. En saadan Svækkelse af Partiet vil under givne Forhold ogsaa kunne indtræde ved en altfor vidtreden Diskreditering af Religionen. Dette vil særlig kunne finde Sted, naar Socialdemokratiet i en længere Periode ikke kan opvise nogen større Fremgang, eller naar de af samme anvendte Agitationsmidler ved altfor hyppig og overdreven Afbenyttelse begynde at tabe deres Braad. Der vil kunne komme den Tid, hvor Arbejderbefolkningen, rusket op i

aandelig Henseende ved den socialistiske Agitation og ved de sociale Brydninger, ved Selvtænkning vil komme til det Resultat, at det, medens det har lange Stunder med Udsigten til at faa Jorden og dens Goder i Eje, ved sin Gudsbespottelse eller Gudsfor nægtelse forspilder Haabet om en lykkeligere Tilstand i et andet Liv. Føjes til denne Mulighed den Kjendsgjærning, at Mistænksomheden med Hensyn til Anvendelsen af de Agitationsmidler, der ere tilvejebragte ved Folket, faar en ikke ringe Næring ved den Maade, adskillige af Førerne optræde paa, saa er her aabenbart Elementer tilstede, der kunne virke stærkt destruerende paa Partiet. Med Hensyn til det sidste Punkt maa der bemærkes, at de socialistiske Førere saa godt som alle vegne, hvor de have haft at raade over større Midler eller ere komne i Besiddelse af større Indtægter, have hengivet sig til et saa fuldstændigt Bourgeoisliv, at det har fremkaldt de mest hadefulde Insinuationer. Selve Partiets Stifter, Ferdinand Lassalle, havde vanskeligt ved at komme ud af det med en aarlig Indtægt af over 14,000 Kroner, hvilket væsenligt skyldtes hans mange kostbare Liaisons. Nogen større Hjælpsomhed mod Lønarbejderne vides han ikke at have udøvet. Kritiken over hans Maade at leve paa har hos de tyske Socialdemokrater stedse været meget lempelig, hvortil maaske den Omstændighed bidrog, at det var hans egen Formue og hans Indtægt af en omfattende literær Virksomhed, der udelukkende skaffede ham hine Midler. Des skaanselsløse har derimod Dommen været over adskillige af Agitatorerne, der ikke tilstrækkeligt have kunnet rense sig for Beskyldningen for Kassedefekt, Ødslen med Forningsmidler eller en fuldstændig Bourgeoisoptræden. Offenlig fremsatte Bebrejdelser i saa Henseende have til

forskjellige Tider fremkaldt tumultuariske Optrin i Lokalforeningernes Midte og selv funden Vej til Kongresserne eller til de større Socialistforsamlinger. Der er dog hidtil næsten altid blevet bragt Enighed tilveje, og Angrebene ere blevne standsede, særlig naar den liberale Presse har hentet sine Vaaben mod Socialismen af slige Fremtoninger.

Hersker der end forskjellige Meninger om Betydningen af saadanne indre Brydninger, har end den ikke socialistiske Presse været af den Mening, at der, efter det gamle Ord: «Pak kives og Pak forliges» («Pack schlägt sich und Pack verträgt sich») ikke maa tillægges deslige Stridigheder nogen synderlig Betydning, danne de dog et Moment, der, sammen med de tvende andre omtalte, vil kunne bidrage til at svække Socialdemokratiets Anseelse i de store Lag af Samfundet i ikke ringe Grad og dermed være i Stand til at standse dets Fremgang. Men hvad der ikke voxer mere, gaar i Reglen snart tilbage.

Den største Modvægt mod Socialdemokratiet vil imidlertid, efter al Rimelighed, efterhaanden blive tilvejebragt paa andre Maader end ved Præventivforholdsregler og indre Splid, nemlig ved Forholdsregler, egnede til at stoppe Tilgangskilderne, ved religiøs Paavirkning og ved at udbrede til alle Samfundskredse og i størst muligt Omfang et nøje Kjendskab til dets egentlige Væsen og Formaal. Der vil herved formentlig hurtigere blive tilvejebragt et Korrektiv for de socialistiske Abnormiteter end ved den mere naturlige, men neppe nogensinde i stort Omfang og med Konsekvens fulgte Vej, der vilde blive betegnet ved en gennemgribende, af eget Initiativ fremgaaet Forbedring i religiøs, human og økonomisk Henseende hos mange Medlemmer af de højere staaende

Samfundsklasser. Man vilde uden Tvivl skuffe sig, naar man i sidstnævnte Retning hengav sig til altfor store Forventninger, skjønt slige Forventninger kunde være berettigede, naar der ses hen til den historiske Kjendsgjerning, at en Korruption af Folkelivet altid er gaaet fra oven af ned ad, ingensinde den omvendte Vej, samt at det fra oven givne Exempel i modsat, hæderlig Retning ingensinde forfejler at udøve stor Indflydelse paa de lavere Samfundsklasser.

Der existerer intet politisk, socialt eller kirkeligt Parti, staaende paa Basis af den nuværende Samfundsorden, der ikke i mere eller mindre stærk Grad tilskriver de Love en ikke uvæsenlig Betydning med Hensyn til Socialdemokratiets Fremgang, ved hvilke der i Tyskland indførtes Næringsfrihed og Ret til at flytte og nedsætte sig som Næringsdrivende uden at have opfyldt særlige Betingelser til Vederlag herfor. Disse Love, der pludseligt knækkede Lavene og Korporationerne, burde, efter den for Tiden mest gængse Opfattelse, have haft Mellem- og Overgangsformer. De have væsenlig bidraget til at fremme det upersonlige Forhold, at forringe det nationale Arbejde i kvantitativ og kvalitativ Henseende, at hæve al Disciplin og Selvtugt og derved som ved forskellige andre dermed i Forbindelse staaende mindre heldige Forhold at tilføre Socialdemokratiet store Skarer af udygtige, utilfredse, arbejdssky og fordringsfulde Arbejdere. Til trods for denne Erkjendelse tænker intet Parti paa at føre hine Tilstande tilbage, som Tiden var voxet fra. Derimod giver der sig fra mange Sider en stærk Bestræbelse tilkjende for at tilvejebringe tidssvarende Institutioner, der kunde træde i Stedet for de skrinlagte, middelalderlige Korperationsforhold. Paa dette Gebet er det især Ka-

thedersocialisterne, der have udfoldet en direkte mod Socialdemokratiet rettet Virksomhed. De have derved stillet sig fornemlig tre Opgaver, 1) at gennemføre Fabriklovgivningen ved egne Organer; 2) at fuldstændiggjøre denne Lovgivning ved nye Bestemmelser, vedrørende det for Tiden aldeles ubundne Lærlingevæsen og 3) at fremme en bedre, lovlig Organisation af Fagforeningerne, saa at disse bleve anerkjendte som juridiske Personligheder, men samtidig bleve tvungne til at underkaste sig Forligsdomstole og at undgaa Kontraktbrud. Der foreligger en Række Forslag i denne Retning, og det tyske Rigsparti har indbragt et Lovforslag, sigtende hen til Reformen i den ikke alene af Kathedersocialisterne, men ogsaa af de konservative og de kirkelige Partier (saavel de Ultramontane som de evangelisk Orthodoxe), ønskede Retning. Først og fremmest skulde Lærlingevæsenet ordnes ved Lov. Der forlanges Oprettelsen af Lærlingekontrakter, i hvilke der præciseres bestemte Forpligtelser. Fagdomstole burde oprettes i hvert Distrikt, sammensatte ikke alene af Industridrivende, men ogsaa af andre dygtige Mænd. Disse Domstole skulde ikke alene afgjøre Stridighederne mellem Arbejdsmestrene og Svendene saavel som Læredrengene, men ogsaa Differencer vedrørende Kvaliteten af det leverede Arbejde. De skulde dernæst kontrollere Understøttelses- og Sygekasseforeningsvæsenet, udstede Vidnesbyrd vedrørende Svendepreven og vaage over Læredrengenes moralske Forhold. Til Varetagelsen af den lille Industris Interesser burde der fremdeles oprettes Industri- og Arbejderkamre («Gewerbekammer»), gennem hvilke Organer, der vilde komme til at indtage en lignende Stilling som Handelskamrene og Landhusholdningsselskaberne, Arbejderne og Haandværkerne kunde

blive repræsenterede og optræde med nogen Vægt ligeoverfor de lovgivende Forsamlinger og Regeringerne. Der antages, og vel ikke med Urette, at der ad denne Vej atter vilde kunne tilvejebringes en Indordning af Læredrengene og Svendene under en Fællesinteresse, at der kunde vækkes en Solidaritetsfølelse og atter opstaa et mere personligt, patriarkalsk Forhold mellem Arbejdsgiver og Arbejder, gjennem hvilket der blev unddraget Socialdemokratiet en Del af den Grund, paa hvilken det har opført sin sociale Bygning. Der eksisterer angaaende disse Spørgsmaal en hel lille Literatur, dels i Dagblade og Tidsskrifter, dels i særegne Skrifter, blandt hvilke især et af Julius Schulze (den mellemrhinske Fabrikantforenings og Handelskammers Sekretær), der i Januar 1877 er udkommet i Mainz under Titelen: «Zur Frage des gewerblichen Lehrlingswesens», har vakt Opsigt. Der maa imidlertid bemærkes, at det nationalliberale Parti i den tyske Rigsdag principielt staar imod forskjellige af de Forslag, der ere fremkomne denne Sag vedrørende.

I endnu langt højere Grad end med Hensyn til Erkjendelsen af de paa dette Omraade herskende Tilstandes Indflydelse paa Socialdemokratiets Fremvæxt og Rekruttering, hersker der saa godt som overalt Enighed med Hensyn til Anskuelsen om den sædelige religiøse Paa-virknings Nødvendighed som Betingelse for Tilvejebringelsen af bedre Tilstande og som vigtigste Løftestang mod de socialistiske Udskejelser og Farer. Der hersker blandt Mange den Mening, at den positive Kristendom danner den virksomste og mægtigste Vold mod Socialdemokratiet. Det erkjendes almindeligt, at Socialdemokratiet hører op, hvor den katholske Kirke med dens beundringsværdige Organisation har slaaet faste Rødder hos Befolkningen,

hvor dens talrige, efter en og samme Rettesnor handlende Tjenere staa i hint nære personlige Forhold til de lavere Klasser, der altid har været en af denne Kirkes vigtigste Støtter i dens hierarkiske og konfessionelle Kampe samt i dens propagandistiske Bestræbelser. Drejede det sig for Tiden om Socialdemokratiets Undergang som Livssag for den tyske Nation, vilde den uden Tvivl bedst kunne blive frelst af det ultramontane Parti. Men da dette ikke antages at være Tilfældet, og nævnte katholske Parti, efter det nationalliberale Partis Paastand, samtidig arbejder mod Socialdemokratiet og mod Løsningen af det sociale Spørgsmaal, særlig paa Oplysningens, Videnskabens og Tankefrihedens Omraade, ydes der dets Fortjeneste i førstnævnte Retning ingen Paaskjønnelse. Dens Virksomhed i saa Henseende spiller i Nordtyskland ingen Faktor til en formildende Dom over Ultramontanismen eller til en mere moderat Optræden fra Lutheranernes Side i den saakaldte Kulturkamp. Afset herfra kan det Apparat, med hvilket, og den Maade, paa hvilken den katholske Kirke for Tiden virker mod Socialdemokratiet, kun vække Beundring. Den katholske Presse i Tyskland, der tæller omtrent 250 Organer med over 800,000 Abonnenter, af hvilke førstnævnte 135 ere blevne stiftede i de sidste to Aar for at værne om Kirkens Rettigheder i den saakaldte Kulturkamp, indrømmer de sociale Spørgsmaal en vigtig Plads og behandler disse med en Sagkundskab og et Overblik, der gjør det forstaaeligt, at der opnaas virkelige og omfattende Resultater. Som Organer, der væsenlig ere rettede mod Socialdemokratiet, maa nævnes: «Die sociale Frage im Lichte des Christenthums», «Der Arbeiterfreund» (München) og «Christlich sociale Blätter» (Aachen). Af de halvt politiske Blade er det især:

«Kölnische Volkszeitung» (8000 Expl.), «Germania» (7000 Expl.), «Westphälischer Merkur» (6500 Expl.), «Augsburger Postzeitung», «Das Vaterland» (München, 12,000 Expl.) samt Tidsskriftet: «Stimme aus M. Laach», der har sit Navn af et vidt og bredt bekjendt Jesuitkloster, som jævnlig indeholde orienterende Fremstillinger, beregnede paa at modvirke Socialismen. Hvad der ikke udrettes med Pressen, sker ved den personlige Paavirkning, ved Udtalelser fra katholske Kongresser og Generalforsamlinger (deriblandt særlig den katholske Generalforsamling i München), samt ved Dannelsen og Understøttelse af katholske Svendeforeninger. De katholske Prælater lade derhos ikke gaa noget Aar hen uden at udtale sig mod Socialdemokratiet i Hyrdebreve. Saaledes er der endnu i Aar (Februar 1877) udstedt flere Hyrdebreve, deriblandt tvende, fra Erkebisp v. Kübel (Baden) og fra Bispen i Mainz, Wilhelm Emanuel, der ere saa omfattende, at de udgjøre smaa Skrifter. Begyndelsen af sidstnævnte Prælats Henvendelse til Arbejderne er ret karakteristisk for hele den Maade, paa hvilken der tages fat. Den lyder: «Ifjor efterviste vi den Kjendsgjerning, at Folkets Velfærd fremfor Alt afhænger af Sædelighed og Dyd. Men Sædelighed og Dyd afhænge igjen af Religionen, og derfor er Religion og Folkets Velstand paa det Nøjeste knyttede til hinanden. Imod denne Sandhed opstilles der tvende falske Paastande. Religionens Fjender sige, at Religionen kun bekymrer sig om Himmelen, men ikke om Menneskenes jordiske Velvære; at den meget mere fremkalder Ligegyldighed mod deres jordiske Kaar. Der er Andre, som i deres falske Paastande vel ikke gaar saa vidt, men som miskjende i højere eller mindre Grad Religionens Værd for Folkets Velstand, idet de søge de Hjælpemidler,

med hvilke de ville afvende den i mange Former optrædende Nød, i andre Retninger. Deraf kommer det ogsaa, at Mange, der ved egen Skyld ere geraadede i Nød og Ulykke, ikke erkjende den sande Aarsag dertil, men gjøre deres Medmennesker eller ydre Forhold ansvarlige derfor. I Stedet for at anklage sig selv, fyldes deres Hjerter med Had og Bitterhed mod Andre. Det Ene er lige saa falsk som det Andet. Alle Sandheder, som Religionen lærer, fremme ogsaa samtidig Folkets jordiske Lykke og Velvære. Rigtignok bedrager Religionen Menneskene ikke med at love og foregjøgle dem Opnaelsen af en jordisk Lyksalighed, som der ikke eksisterer noget Steds. Den bibringer dem ikke heller den falske Tro, at jordiske Nydelser kunne gjøre virkelig lykkelig. Hverdagslivets Erfaring vilde snart modbevise en saadan Mening. Men Religionen gjør Menneskene det til Pligt at bære Omsorg for deres Udkomme i dette Liv, og den byder dem meget virksomme Midler hertil, uden hvilke alle andre kun kunne virke Lidet eller slet ikke. Et i Sandhed efter Kristendommens Grundsætninger levende Folk vil ogsaa forholdsvis være et velhavende Folk; et Folk derimod, der vender sig bort fra Religionen og Kristendommen, vil stedse fremkalde de samme Fremtoninger som det gamle Hedenskab, — Massernes og Folkets Fattigdom og umaadelige Rigdomme, grænseløs Yppighed og Vellevenet hos Enkelte».

De Resultater, den katholske Kirke ved sin Paavirkning har opnaaet lige overfor Socialisterne, have været saa iøjnefaldende, at de efterhaanden have sat den lutherske Kirke, der længe har været raadvild, i Bevægelse. Den har adopteret et i de fleste Punkter med det ultramontane Partis saakaldte «kristeligt sociale Program»

overensstemmende Program og virker nærmest gennem den indre Mission imod Socialdemokratiet. Kongeriget Sachsen, der mest er gennemrodet af de nye Lærdomme, er blevet Midtpunktet for denne Virksomhed. Her udkommer Foreningens Organ: «Bausteine», her er der oprettet Svendelogihuse, «Herbergen zur Heimath»; der i Aaret 1876 vare besøgte af 9,584 Personer. Foreningshuset i Leipzig, der blev stiftet i Aaret 1873, stod ifjor i Forbindelse med 21 beslægtede Foreninger i nævnte By og med 16 andre rundt om i Landet og havde sin egen Boghandel, fra hvilken der udgaa Smaaskrifter, egnede til at vække religiøst Liv og bekæmpe den materialistiske Verdensanskuelse, paa hvilken Socialdemokratiet har opført sin Bygning. Rundt om i Nordtyskland viser der sig Tegn til en større Tilslutning. Ses der imidlertid hen til, hvorledes den katholske Gejstlighed har virket, og hvor vidt det er kommet i det protestantiske Tyskland i Retning af Religionens Forhaanelse og Gudsbespottelse, maa det siges, at den lutheranske Gejstlighed har været mere eller mindre pligtforsømmende. Naar den for Tiden staar mere end nogensinde fjernt fra en intim Berøring med Folket, er Skylden utvivlsomt væsenlig at søge hos den selv. Selv der, hvor den har bøjet sig ned til Almuen og haft nogen, maaske kun forbigaaende Fremgang, er det mere sket for at gjøre Propaganda i religiøse Sektors Interesse end for at arbejde hen til at gjøre Jordbunden utilgængelig for Socialismens atheistiske Udsæd eller for at yde sit Bidrag til at føre den store Masse af Befolkningen frem mod Kulturexistensen. Tror den ikke at have noget Kald i saa Henseende, turde den sikkerlig i høj Grad miskjende sin Stilling, sin Forpligtelse og sin Opgave i hele dens Omfang. Det er ikke fra en,

men fra mange Sider, at der rettes en saadan Bebrejdelse mod den lutheranske Kirkes Embedsmænd. Den er kommen til Orde i Heidelberg den 9de Juli 1876 paa den Generalforsamling, som det store Selskab for Folkeoplysningens Fremme (80,000 Medlemmer) afholdt sammesteds; den er bleven rettet mod den næsten i ethvert Skrift, hvor den religiøs sædelige Paavirknings Betydning lige overfor den socialistiske Bevægelse berøres; den er anerkjendt af mange af de Gejstlige, der have sluttet sig til den indre Mission. Der kan ikke være nogen Tvivl om, at Kirken ved Bekæmpelsen af hele den socialistiske Samfundslære kommer til og er forpligtet til at trække den væsentligste Del af Læset. Den vil her ved en rigtig Opfattelse af Forholdene, ved et nøje Kjendskab til Bevægelsen kunne gribe saa meget mere virksomt ind, som Socialistførerne utvivlsomt have begaaet en Fejl ved at bruge en atheistisk Verdensanskuelse som en af Grundpillerne til deres Samfundsbygning.

Til de her nævnte Forholdsregler, der skjønnes at kunne danne en særlig virksom Modvægt mod Socialdemokratiet og virke destruerende paa det, nævnes endnu sluttelig Udbredelsen af et nøje og omfattende Kjendskab til dets Virkemaade og virkelige Formaal gennem orienterende Fremstillinger. Med den almenvidenskabelige Interesse, de kunne have, forene de den Nytte, at give de Klasser af Samfundet, der nærmest ere angrebne af samme, Vaaben ihænde til Forebyggelsen af dets videre Fremskridt og til et virksomt Forsvar. De fremtræde fremdeles som egnede til at klare Begreberne og at lede den Sympathi i en rigtig Bane, der undertiden, selv i højere Kredse af Samfundet og hos videnskabeligt dannede Mænd, ved en Forvexling af det sociale Spørgs-

maal — vor Tids ædleste Spørgsmaal — med det socialistiske — vor Tids forkasteligste Udvæxt — træffes gaaende i en — væsenlig ubevidst — forkert Retning.

De turde derhos egne sig til at bringe til Erkjendelse i stedse større Kredse, at ethvert, om end nok saa ringe, selvbevidst, alvorligt Bidrag til Løsningen af det sociale Spørgsmaal, der efterhaanden er kommet til at danne Kjærnepunktet i Kulturlandenes moderne Liv, samtidigt er et Bidrag til Opløsningen af det socialistiske Spørgsmaal.

Har nærværende Afhandling, der har søgt at skildre denne Bevægelses seneste Udvikling, at sætte Læseren à jour med alle væsenlige Forhold, der vedrøre den, og at anskueliggjøre disses indre Sammenhæng, i saa Henseende ydet en ringe Skjærv, har den opfyldt sin Hensigt.